

Academic Article

Buddhist Monks And Community Development Along the Lines of Sufficiency Economy

พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

Trinik Wananpirun^{1*}

ไทรนิกร วรณพิรุณ^{1*}

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Trinik Wananpirun*

ไทรนิกร วรณพิรุณ

The Privy Purse Bureau Chachoengsao,
Thailand.

เจ้าหน้าที่จัดประโยชน์ สำนักงานพระคลังข้างที่
จังหวัดฉะเชิงเทรา

Email: thebest7667@hotmail.com

คำสำคัญ:

พระสงฆ์, การพัฒนาชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง

Keywords:

Buddhist Monks, Community
Development, Sufficiency Economy

Article history:

Received: 11/12/2025

Revised: 25/01/2026

Accepted: 20/02/2026

Available online: 19/04/2026

How to Cite:

Wananpirun, T. (2026). Buddhist Monks
And Community Development Along the
Lines of Sufficiency Economy. *Journal
Dhamma for Life*, 32(3), 140-152.

ABSTRACT

This study aims to analyze the role of Buddhist monks as a key mechanism in strengthening community resilience, particularly in promoting the Sufficiency Economy Philosophy at the local level. The findings reveal that monks play an active role as both spiritual and social leaders who maintain close relationships with communities across multiple dimensions, including religious rituals, education, moral and ethical development, counseling, and mediation of family and community conflicts. Moreover, monks serve as important intermediaries between the state and local communities by facilitating the dissemination of public knowledge and policies, particularly in communicating the principles of the Sufficiency Economy Philosophy and the New Theory to support practical application in everyday life.

The study generates new insights indicating that Buddhist monks' function not only as religious leaders but also as holders of cultural social capital that contributes significantly to community strengthening. This is achieved through the integration of Buddhist teachings with sustainable development concepts, particularly the application of the Sufficiency Economy Philosophy to improve people's quality of life in a tangible manner. The findings highlight the importance of enhancing the role of monks within participatory community development systems to foster long-term sustainability in social, economic, and cultural dimensions.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะกลไกสำคัญของการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะในบริบทของการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเชิงรุกในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านพิธีกรรมทางศาสนา การศึกษา การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การให้คำปรึกษา และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการถ่ายทอดองค์ความรู้และนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สู่การประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตจริงของประชาชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์มิได้เป็นเพียงผู้นำทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ทุนทางสังคมเชิงวัฒนธรรม” ที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมบทบาทพระสงฆ์ในระบบการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในระยะยาว

บทนำ

ในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งเน้นการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยมีลักษณะพึ่งพาภาคต่างประเทศในระดับสูง ทั้งในด้านการส่งออก เงินทุน และเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) อย่างไรก็ตาม ความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจดังกล่าวได้ปรากฏชัดเจนในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ทั้งการว่างงาน หนี้สินภาคครัวเรือน และปัญหาสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ภายหลังวิกฤตดังกล่าว รัฐบาลไทยได้ปรับทิศทางการพัฒนาไปสู่การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับฐานราก ได้แก่ ตำบลและหมู่บ้าน ทั้งนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างควรเริ่มจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ทุนทางสังคม ที่มีอยู่ในสังคมไทย (Putnam, 1993) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชุมชน” และ “การรวมกลุ่ม” ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือ การพึ่งพาตนเอง และการจัดการปัญหาในระดับพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวได้รับการบูรณาการเข้ากับ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันต่อความเปลี่ยนแปลง โดยแนวคิดนี้ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) นอกจากนี้ บทบาทของ “พระสงฆ์” ในฐานะทุนทางสังคมเชิงสถาบัน ได้รับความ

สนใจเพิ่มมากขึ้นในบริบทการพัฒนาชุมชน โดยพระสงฆ์ได้มีบทบาทเพียงด้านศาสนาและจิตวิญญาณเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน ผ่านการเผยแพร่หลักธรรม การสร้างเครือข่ายทางสังคม และการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของประชาชน

ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการทบทวนเอกสารทางวิชาการ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของนโยบายตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 บริบทของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมและประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในระดับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนา ชุมชน และนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ

การพัฒนารอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของกลุ่มนักคิดต่างๆ พอสรุปได้ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาการดำรงชีวิตและการดำรงชาติที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบตะวันตกที่ลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยมแต่ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นพหุนิยมที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้งซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวมทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตมีความเป็นสากล เข้าใจง่ายและสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึงมีพลังสูงในการกระตุ้นให้คนปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดยประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลา ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความสมสมัยในการชี้นำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็นแนวทางการวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีกาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นอย่างดี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficient Economy) ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัชญาที่สะท้อนถึงแนวคิดหลักซึ่งจะเป็นหนทางในการฟื้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ โดยได้ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรให้ปฏิบัติชีวิตเรียบง่ายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะสามารถอยู่รอดจากวิกฤติเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งจำเป็นต้องมีเศรษฐกิจบูรณาการหรือเป็นองค์รวมคือเป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความเข้มแข็ง มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมกันไปในตัว เศรษฐกิจแบบนี้จะทำให้เกิดความเป็นปากกลับมา ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมพร้อมๆ กับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาจิตใจ (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2548: 4) การพึ่งตนเองของชุมชน เช่น การรวมกลุ่มในลักษณะที่มีสหพันธ์และมีลักษณะพลวัตมีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของชุมชน ใช้ศักยภาพของชุมชนอย่างเต็มที่ มีความช่วยเหลือเกื้อกูลสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทักษะความรู้ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ มั่นคง สามารถแก้ไขปัญหานำการพัฒนาชุมชนเพื่อบรรลุอุดมการณ์การพึ่งตนเองได้ โดยมีเงื่อนไขและปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญคือ

จิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง มีกลไกประสานด้านสังคมวัฒนธรรม รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนในลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยกันเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2529: 2-4)

การพัฒนากรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของกลุ่มนักคิดต่างๆ พอสรุปได้ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาการดำรงชีวิตและการดำรงชาติที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบตะวันตกที่ลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยมแต่ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นพหุนิยมที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้งซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวมทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตมีความเป็นสากล เข้าใจง่ายและสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึงมีพลังสูงในการกระตุ้นให้คนปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดยประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลา ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความสมสมัยในการชี้นำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็นแนวทางการวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีกาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นอย่างดี

จุดเริ่มต้นนโยบายสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ล้วนแต่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในด้านวัตถุ คือ น้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก คนมีงานทำ จึงก่อให้เกิดผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพจิตใจ กล่าวคือวัตถุเจริญก้าวหน้าแต่ศีลธรรมตกต่ำ (ธีรพงษ์ มหาวิโร, 2555: 10) ดังนั้น นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจคือฟองสบู่แตก ทำให้ประเทศไทยมีภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 จึงเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา คือ พัฒนาวัตถุควบคู่กับการพัฒนาคนให้เป็นคนดีและมีคุณภาพนั้น เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการหรือองค์รวม คือ วัตถุกับจิตใจควบคู่กัน นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมาจนปัจจุบัน ล้วนแต่ได้มีการอัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนเป็นประการสำคัญ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นกลไกอันสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจพอเพียง (จินตนา สุจิตานนท์, 2549: 43) อย่างไรก็ตามการพัฒนาสังคมในทางสังคมวิทยามีความหมายได้หลายแง่มุม อาจหมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมให้

สอดคล้องกับยุคสมัยเพื่อให้เกิดความทันสมัย หรือเพื่อพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตด้วยการส่งเสริมให้มีการศึกษา มีอาชีพ และมีรายได้ (สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ, 2549: 94)

การพัฒนาสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่ให้ผลประโยชน์ส่วนบุคคลตรงกับผลประโยชน์ของส่วนรวม ขจัดความขัดแย้งและความไม่ลงรอยกันที่มีอยู่ในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลให้น้อยลงหรือหมดไป การพัฒนาสังคมจึงมิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมเพียงชั่วคราวหรือคราว หากแต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกด้านที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ นอกจากนี้การพัฒนาสังคมยังหมายถึงความรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตด้วยเหตุนี้การพัฒนาสังคมจึงมิได้หมายถึงการสร้างสรรค่นวัตกรรมทางวัตถุให้เจริญก้าวหน้าเพียงอย่างเดียว การที่สังคมใดมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น มีอาคารบ้านเรือนที่ทันสมัย มีถนนหนทางสำหรับการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีรถเร็ว หรือยานพาหนะที่มีสมรรถนะสูง เป็นต้น ถือว่าเป็นเพียงเปลือกนอกของการพัฒนาเท่านั้น การพัฒนาสังคมมีแก่นสารหรือสาระสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคน ซึ่งการพัฒนาคนนั้นมีเป้าหมายอยู่ 2 ประการ (อุทัย หิรัญโต, 2556: 218) ดังนี้ 1) พัฒนาคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมให้มีความสมบูรณ์ มีคุณภาพ และมีความสามารถ รวมทั้งมีสติปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาตนเองและปัญหาที่เกี่ยวกับส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาคนให้มีทักษะและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ประกอบกิจการงานอันเป็นภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาคนให้เป็นคน และทำคนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นเลิศ หรือการพัฒนาสังคม หมายถึง การพัฒนาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา สาธารณสุข ประกันชีวิต และสวัสดิการสังคม ความปลอดภัยจากอาชญากรรมและความรุนแรง ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งควรเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งมักเน้น การเติบโตของผลผลิต (วิทย์กร เชียงกุล, 2550: 117)

หากมองย้อนไปตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มาจนถึงคณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนท.) ได้อนุมัติกรอบโครงสร้างแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมชนบท เพื่อระดมความร่วมมือจากภาครัฐและนอกภาครัฐในการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจโดยในระยะสั้น (2541-2542) เร่งการสร้างงานในชนบทและระยะยาว (2542-2544) สร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชนบทแบบพอเพียงด้วยการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบประชามอำเภอและระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบแนวทางการพัฒนาดังกล่าวได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอันประกอบด้วย นโยบายหลัก 5 ประการ และ กิจกรรม 9 ประการ ประกอบด้วย

1. ยึดชุมชนและครอบครัวเป็นหลักตามแนวพระราชดำริ โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรผสมผสานและเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน
2. ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเริ่มที่กลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนชุมชน และนำไปใช้ในกิจกรรมแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพและมีร้านค้าชุมชนหรือสหกรณ์ดำเนินการรวมกันซื้อและการรวมกันขาย

3. ยึดหลักการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายโครงการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้นและจัดทำยังเครือข่ายองค์กรชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จ

4. ยึดหลักการส่งเสริมตลาดชุมชน โดยจัดให้มีตลาดนัดชุมชน หรือร้านค้าชุมชนในทุกอำเภอเพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย

5. ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลัก “แบบคิดเอง ทำเอง” โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมอำเภอ เป็นฐานชุมชนระดับอำเภอ เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือในลักษณะ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่าง “เพื่อน” ด้วยกันแนวทางปฏิบัติ 9 มาตรการ ได้แก่ 1) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) และเกษตรยั่งยืน 2) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) สนับสนุนการดำเนินการระดมทุนหรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนและพัฒนาไปสู่องค์กรทางการเงินในที่สุด 4) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การพัฒนากลุ่มอาชีพ การปลูกพืชสมุนไพรและแพทย์แผนโบราณเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน และอนุรักษ์ด้านประวัติศาสตร์/โบราณ 5) สนับสนุนเรื่องการทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน 6) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการจัดร้านค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน 7) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน 8) สนับสนุนเรื่องการดำเนินการเรื่องประชาคมอำเภอ 9) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องจัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตรเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานอยู่ในขณะนี้ และ “โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตามทฤษฎีใหม่” เป็นกิจกรรมหนึ่งตามแนวเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อพิจารณาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเศรษฐกิจประกอบกับแนวทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จะมีข้อสรุปได้ว่า การบริหารเศรษฐกิจไม่สามารถจะใช้ระบบกลไกตลาดเพียงอย่างเดียวต้องอาศัยภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ รัฐจะต้องทำให้ตลาดทำงานได้ และแก้ไขความล้มเหลวของระบบตลาด นอกจากนี้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นด้วยว่ารัฐต้องมีบทบาททางสังคม ที่จะสร้างให้คนในสังคมมีความพอเพียง มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน นั่นเป็นบทบาทที่ลึกไปกว่าการทำให้ระบบตลาดทำงานตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งหากจะมองในแต่ละด้านที่สำคัญคือ รัฐต้องสร้างความสมดุลในการจัดการเศรษฐกิจ

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

บทบาทของพระสงฆ์โดยที่เริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์แล้วยังมีการพัฒนาชุมชนด้วย สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านสุขภาพจิต บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษา สงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่ และ บทบาทด้านสาธารณูปการ และ สาธารณสงเคราะห์ สามารถนำเสนอโดยสังเขป ดังนี้

1. บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านนี้มองจากการปกครองภายในของพระสงฆ์เองเป็นการปกครองในเชิงลักษณะของหลักธรรมาภิบาล ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูกอาจารย์ปกครองศิษย์ดังปรากฏตัวอย่างที่ เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อลัทธิวิhari และหน้าที่

ของลัทธิวิหาริก ที่ จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ตรัสสั่งให้พระอุปัชฌาย์และลัทธิวิหาริกตั้งจิตสนิทสนมในกัน และกันให้พระ อุปัชฌาย์สำคัญลัทธิวิหาริกฉันทุตรให้ลัทธิวิหาริกนับถือพระอุปัชฌาย์ฉันทุตา และเมื่อเป็นเช่นนี้ ต่างจะมีความ เคารพเชื่อฟังกันและกันยอมถึงซึ่งความเจริญงอกงามในธรรมตรัสสั่งให้ พระอุปัชฌาย์และลัทธิวิหาริกให้เอื้อเฟื้อประพฤติดต่อกันหน้าที่ของลัทธิวิหาริก เรียกว่าลัทธิ วิหาริกวัตร และอาจารย์วัตร หน้าที่ของ ศิษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์เรียกว่าอันตวาสิกวัตรหน้าที่ของอาจารย์ จะพึงปฏิบัติต่อศิษย์ทั้งสองฝ่ายต่างก็เอื้อ ออาทรต่อกันไม่มีตรีจิตต่อกัน

2. บทบาทด้านสุขภาพจิต สร้างวัดให้เป็นสถานที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของทั้งพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนด้วยความเกื้อกูลของชุมชนโดยหลักการร่วมมือ ร่วมเย็น ร่วมสร้าง ร่วมจิตวิญญาณ และร่วมพัฒนา เพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของคน ชุมชน และสังคม ครอบคลุมทั้งสี่สภาวะ คือ กาย ใจ สังคม และจิต วิญญาณ และครบ ครันของความเป็นท้องถิ่นน่าอยู่

3. บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทของพระสงฆ์โดยการมองจากพื้นฐานอัน เป็นแก่นแท้ของคำสอนแล้วผู้เข้าสู่มรรคแห่งสมณเพศ การเข้าสู่สังคมสงฆ์หมายถึงเข้าสู่วิถีแห่งการศึกษาและ อบรมใดที่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้นหมายถึงยังต้องเป็นผู้ที่ต้องศึกษาที่เรียกว่ายังเป็นพระ เสนาะบุคคลคือบุคคลที่ยังต้องศึกษาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือข้อที่จะต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือการฝึกหัดอบรมกายวาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ อนุเคราะห์ในด้านการศึกษาทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเอง โดยตรงโดยเฉพาะยังในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัด การศึกษาบริการได้ทั่วถึงอันได้แก่ กลุ่มประชากรด้อยโอกาสทางสังคมด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ด้อย โอกาสทางการศึกษาก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษาในขณะที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาล การสร้าง อาคารเรียน ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ฯลฯ

4. บทบาทด้านการเผยแผ่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มอบหมายให้เป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุ เพราะหน้าที่ของพระสาวกคือหน้าที่ศึกษาเรียนรู้หน้าที่คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจแล้วปฏิบัติตามพระธรรม คำสั่งสอนและต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วยนี้จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวกการให้การอบรมการสอนการเผยแผ่เป็น หน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), 2533: 1) เรียกว่าการเทศน์แสดงธรรม หรือการปาฐกถาที่ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่ พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว แสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติและในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบกล่าวคืออาจจะใช้ วิธีการพูดคุย สนทนา ในโอกาสพบปะจะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจจะลักษณะแต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรม

5. บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์มีความสำคัญไม่น้อย เพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นพระพุทธศาสนาอยู่ในที่ด้วยเพราะการสร้างวัดสร้างศาสน วัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธ เป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม บทบาทพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล ศาลาประชาคม ศาลาพักผ่อนทาง ทำบ่อน้ำ สร้างสะพาน เป็นต้น

พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเตือนภิกษุสงฆ์อยู่เสมอ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า “บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่าความเป็นอยู่ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น” และในอีกแห่งหนึ่ง ใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชาวบ้านมีอุปการะแก่เธอ บำรุงเธอด้วยปัจจัย 4 แม้พวกเธอก็ยังมีอุปการะแก่ชาวบ้านด้วยการแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดให้แจ่มแจ้ง ทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะแก่ชาวบ้านเกิด เพราะศฤงฆ์และบรรพชิตต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยการให้วัตถุและให้ธรรม” และในอีกที่หนึ่งตรัสไว้ใจความว่า “ภิกษุพึงแผ่เมตตาจิตเพื่อที่จะได้ไม่ทำให้การฉวางตัวของชาวบ้านเป็นของว่างเปล่า ซึ่งหมายความว่า “ภิกษุแผ่เมตตาแก่ชาวบ้านเป็นการตอบแทนอุปการะของชาวบ้าน” ดังนั้น พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน มีดังต่อไปนี้ (สภายุพุทธสมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, 2538: 1-4)

1. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์เช่นทุกวันนี้พระสงฆ์ควรจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธา ปัญญาของชุมชนและประชาชนโดยเฉพาะพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน ให้ประชาชนมีหลักธรรม คำสอนของศาสนาเป็นที่พึ่งพิงเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นให้สามารถ มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในโลกยุคโลกาภิวัตน์ให้มีศรัทธา ปัญญาที่ถูกต้อง เพื่อจะได้คิด พุติ ทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นประโยชน์และเป็นธรรม

2. พัฒนาจิตใจของประชาชน โดยที่การพัฒนาจิตใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับศาสนาและพระสงฆ์ พระสงฆ์จึงควรมีบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชน การพัฒนาชุมชนจะไม่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนหากประชาชนในชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาจิตใจ

3. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชน วัดและพระสงฆ์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนทั้งความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม หลายวัดได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเกณฑ์ โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยมในวัดเพื่อการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแก่เด็กและเยาวชน ได้ตั้งโรงเรียนนักธรรม บาลี โรงเรียนสายสามัญ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งความรู้สายสามัญแก่ภิกษุ สามเณร เด็กและเยาวชน ได้รับความรู้ ความ เจริญก้าวหน้า ได้ทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติ

4. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและเป็นรากฐานที่สำคัญของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของไทยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น ทศพิธราชธรรม ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศของพระมหากษัตริย์และผู้ปกครอง หลักธรรมเรื่องศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และฆราวาสธรรม 4 ได้ใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้สังคมของเรามีความสงบเรียบร้อย ประเทศชาติมีความเจริญมั่นคงก้าวหน้า

5. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์ผู้เป็นสรณะหรือที่พึ่งของประชาชนควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนเท่าที่สามารถจะทำได้โดยให้ธรรมะ คำปรึกษา และคำแนะนำ ให้กำลังใจ และความหวังแก่ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน

6. ช่วยแก้ไขปัญหของชุมชน การแก้ไขปัญหของชุมชนควรทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผน และใช้กรรมวิธีเช่นเดียวกับการแก้ทุกข์ตามอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์เสียก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ รู้นิโรธ รู้การดับทุกข์ และรู้มรรควิธีที่จะดับทุกข์

ส่วนบทบาทวัดและพระสงฆ์เพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บทบาทของสถาบันศาสนากับองค์กรอื่นๆ เช่น วัด เพื่อพัฒนาให้ประชาชนทุกระดับเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) สถาบันศาสนาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษา นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยบทบาทอันสำคัญที่สถาบันศาสนาต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันกับบทบาทที่สถาบัน พระพุทธศาสนากำลังดำเนินการอยู่ในขณะนั้นสอดคล้องกันค่อนข้างมาก กล่าวคือ วัดจัดการศึกษาให้แก่ศาสนาทายาทและประชาชนทั่วไปถึง 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอก ระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ภารกิจของคณะสงฆ์ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการศาสน สงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้นเป็นภารกิจที่มีอุปการคุณต่อสังคมไทยเป็นอันมาก โดยช่วยเหลือหลอมประชาชนชาวไทยให้ยึดมั่นในคุณธรรม และการดำเนินชีวิตตามวิถีธรรม และจารีตประเพณีไทยเสมอมา แม้จะมีอุปสรรคและปัญหาทั้งในสังคมนอกวัด และสังคมในวัดก็สามารถขจัดปัญหาต่างๆ เหล่านั้นไปด้วยดี

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นบทบาทที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การสร้างความเจริญก้าวหน้าและความทันสมัยที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนายึดโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างพลังในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นจุดแรกเริ่มของการพัฒนา การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เจตคติ ความเชื่อ ความคิดริเริ่ม ความขัดแย้ง การแข่งขัน การผสมกลมกลืน หรือบูรณาการ และความร่วมมือเพราะชุมชนบางชุมชนในสังคมชนบท (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2532: 35-36) ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่บนห้ากระแสหลักใหญ่ (อภิชัย พันธเสน (บรรณาธิการ), 2550: 62) ดังนี้

1. กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ตรัสเตือนสติคนไทยให้มีความพอเพียงพร้อมทั้งพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เป็นตัวอย่าง
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และความเป็นประชาคม
3. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ต้องการปฏิรูปสังคมให้มีรากฐานที่แข็งแรง
4. พระพุทธศาสนาที่ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา ความเอื้ออาทร ความสะอาด ความสว่าง และความสงบ

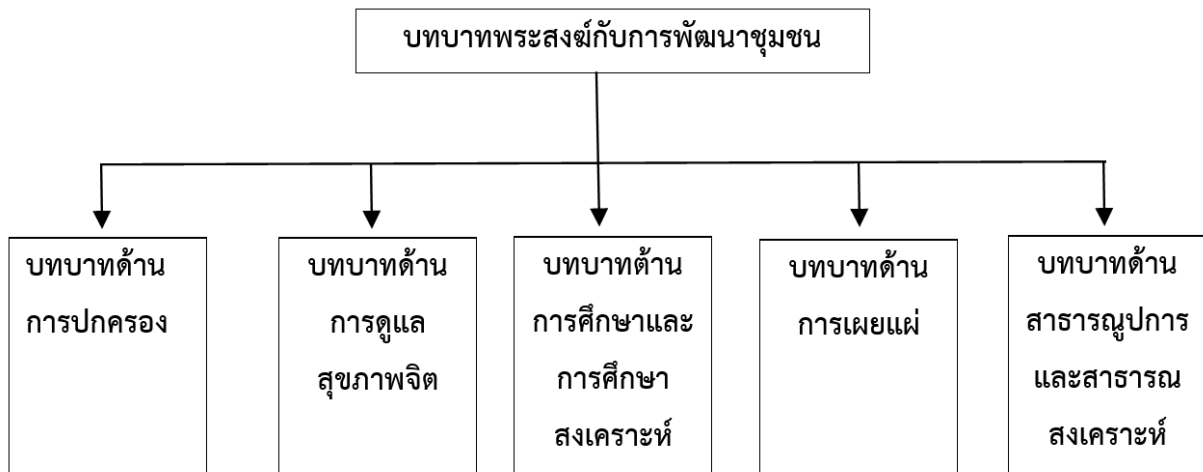
5. วิถีไทย แต่ดั้งเดิมที่เน้นความรักความเมตตาต่อกัน การมีวิถีชีวิตที่มักน้อยและสันโดษ หรือเรียบง่าย รวมทั้งการมีศิลปวัฒนธรรมธรรมทั้งดงาม

ปัจจุบันองค์กรสงฆ์ยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทมากต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม พระสงฆ์จึงควรที่จะได้ศึกษาเรียนรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงอย่างละเอียด และวิธีการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลจริง เพื่อจะสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในชุมชนรอบวัดได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และประเทศชาติโดยรวม นอกจากนั้นในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว พระสงฆ์ยังควรรู้วิธีที่จะนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้สนับสนุนคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของคำสอนที่มีต่อความสุขของมนุษย์ และความสุขของสังคมและธรรมชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่หน่วยงานราชการได้กำหนดขึ้นนี้มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีการดำเนินงานหลากหลาย ผลการดำเนินงานอาจจะไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร พระสงฆ์ที่มีความเข้าใจและมีความต้องการการช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยพระสงฆ์ดำเนินการเองเป็นผู้มีบทบาทหลักในการส่งเสริม และสนับสนุนแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองบนรากฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

สรุป

บทบาทพระสงฆ์มีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาสังคมของภาครัฐในอดีตที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นโครงการที่ดำเนินนโยบายวางแผนโดยภาครัฐหรือโครงการใหม่ๆ ที่พระสงฆ์คิดค้นขึ้นมาเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมย่อมแสดงให้เห็นว่าในฐานะที่พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไม่ได้อยู่นิ่งเฉยต่อความทุกข์ยากลำบากของคนในสังคม ยังตื่นตัวเดือดร้อนใจแทนชาวบ้านมีอาจทนเห็นความลำบาก พระสงฆ์จึงต้องลุกขึ้นมาช่วยพัฒนาสังคมโดยอาศัยบทบาทและสถานะในความเป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางธรรมช่วยเหลือสังคมในทุกรูปแบบ ทั้งหมดของการพัฒนาย่อมมีส่วนให้การสนับสนุนกระบวนการพัฒนาของภาครัฐและประชาชนทั้งสิ้น หลายโครงการพัฒนาของพระสงฆ์ได้ช่วยแก้ปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและด้านสังคมได้อย่างแท้จริง บางครั้งออกมาในรูปแบบของการพัฒนาทางด้านวัตถุบางครั้งออกมาในรูปแบบของการพัฒนาทางด้านจิตใจหรือแม้กระทั่งออกมาในรูปแบบของการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจควบคู่กันไป ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังภาพ

ภาพแสดง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์เข้าสู่ระบบการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทางการ โดยสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในฐานะ “ผู้นำการเรียนรู้ชุมชน” ผ่านการจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ด้านการสื่อสาร การให้ความรู้ และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานรัฐในลักษณะเครือข่ายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาคุณธรรม และการแก้ไขปัญหาสังคมในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ควรพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

การศึกษานี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ “โมเดลพระสงฆ์ในฐานะทุนทางสังคมเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ได้มีบทบาทเฉพาะด้านศาสนา แต่เป็นกลไกเชิงระบบที่เชื่อมโยง 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) มิติศาสนาและจิตวิญญาณ (2) มิติสังคมและการมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชน และ (3) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการทั้งสามมิตินี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา สุขจรรย์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). *แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรพงษ์ มหาวิโร. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เดอะบุคส์.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2542). *พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2533). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). *สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2532). *การพัฒนาชุมชนประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2548). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ. (2549). *สังคมศาสตร์กับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สภายวุฒธสมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์. (2538). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: สภายวุฒธสมาคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2504-2509). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535-2539). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540-2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2542). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรอบแนวคิดและหลักการ*. กรุงเทพฯ: สศช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2548). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อภิชัย พันธเสน (บรรณาธิการ). (2550). “สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.